ТЫЗЭКЪОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ Макъ

Голос адыга

1923-рэ илъэсым гъэтхапэм къыщегъэжьагъэу къыдэкІы

№ 119 (22328)
2021-рэ илъэс
ШЭМБЭТ
БЭДЗЭОГЪУМ и 3
ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИІЭП
къыхэтыутыгъэхэр ыкІи нэмыкІ къэбархэр тисайт ижъугъотэщтых
WWW.ADYGVOICE.RU
6 +

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Гъогухэр щынэгъончъэнхэм пае

Адыгеим и ЛІышъхьэу КъумпІыл Мурат тыгъуасэ зэрищэгъэ зэІукІэр зыфэгъэхьыгъагъэр лъэпкъ проектэу «Автомобиль гъогу дэгъухэр ыкІи щынэгъончъэу щытхэр» зыфиІорэр гъэцэкІагъэ хъунымкІэ Іофыгъоу зэшІуахыщтхэр ары.

Транспорт инфраструктурэм ихэхъоныгъэкІэ Іофшэн зэшІуахыщтхэр, мыщ хэхьэх Мыекъуапэ, псэупІэу Яблоновскэм яавтомобиль гъогухэр ыкІи нэмыкІ гъогухэу республикэ, чІыпІэ мэхьанэ зиІэхэр гъэцэкІэжьыгъэнхэр ары анахьэу анаІэ зытырагъэтыгъэхэр. 2024-рэ илъэсым ыкІэм ехъулІэу республикэ мэхьанэ зиІэ автомобиль гъогухэр нахьыбэ ашІынхэу, транспортэу гъогухэм арыкІорэм ипчъагъэ къыкІегъэчыгъэнэу, гъогухэм къатехъухьэрэ тхьамыкІагъохэр нахь макІэ шІыгъэнхэу рахъухьагъ.

ЗэІукІэр къызэІуихызэ республикэм и ЛІышъхьэ анаІэ зытыраригъэдзагъэр транспорт инфраструктурэм ихэхъоныгъэкІэ Іофшэнхэм япсынкІагъэ къыкІемыгъэчыгъэныр ары. Шъугу къэтэгъэкІыжьы: лъэпкъ проектэу «Автомобиль гъогу дэгъухэр ыкІи щынэгъончъэу щытхэр» зыфиІорэм игъэцэкІэнкІэ Адыгеир анахь шъолъыр дэгъухэм ахалъытагъ. Илъэсэу икІыгъэм лъэпкъ проектымкІэ планым къыдилъытэхэрэм къарагъэхъугъ. 2021-рэ илъэсым агъэцэкІэжьын фэегъэ автомобиль гъогухэр ипІалъэм къыпэу агъэцэкІэжьыгъэх.

Адыгеим и ЛІышъхьэ къызэриІуагъэмкІэ, Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиным партиеу «Единэ Россием» изэфэсэу мэкъуогъум и 19-м щыІагъэм пшъэрылъ щафишІыгъ автомобиль гъогухэм ягъэцэкІэжьынкІэ шъолъырхэм джыри мылъку къафыхагъэкІынэу, гъэмафэм ыкІи бжыхьэм а мылъкур зэшІуахын фэе Іофхэм апэІуагъэхьан алъэкІыным пае.

«Гъогухэм ягъэцэкІэжьынрэ яшІынрэ апэІухьанэу ахъщэшхо къыхагъэкІы, ащ амал къеты планым къыдилъытэхэрэр дгъэцэкІэнхэу, республикэм итранспорт инфраструктурэ хэхъоныгъэ ышІыным пае Іофыгъоу зэшІотхыхэрэр нахьыбэ хъунхэу. НепэкІэ чІыопсым изытети ащ фэдэ амал къеты. Ведомствэ пстэуми лъэпкъ проектыр гъэцэкІагъэ хъуным пае акІуачІэ зэхалъхьан фае», — къыхигъэщыгъ КъумпІыл Мурат.

Адыгэ Республикэм псэолъэшІынымкІэ, транспортымкІэ, унэ-коммунальнэ ыкІи гъогу хъызмэтымкІэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Лафышъэ Рэмэзан къызэриІуагъэмкІэ, километрэ 75,624-рэ зикІыхьэгъэщт гъогу 54-рэ 2021-рэ илъэсым ехъулІэу агъэцэкІэжьынэу рахъухьагъ, джащ фэдэу автомобиль гъогоу «Инэм — Бжыхьэкъоякіэр» зыфиІорэм итранспорт зэхэкІыпІэ 2021 — 2023-рэ илъэсхэм агъэпсыщт. Мы илъэсымкІэ рахъухьэгъагъэхэр зэкІэ икІыгъэ илъэсым агъэцэкІагъэх.

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ пшъэрылъ зэрафишІыгъэм тетэу гъогухэм ягъэцэкІэжьынкІэ пІалъэу агъэнэфагъэм нахь псынкІэу Іофхэр зэшІуахыщтых. 2022-рэ илъэсымкІэ программэу зэхагъэуцуагъэм тетэу гъогу 46-рэ шапхъэхэм адиштэхэу ашІыщтых. 2021-рэ илъэсым Іоныгъом и 1-м ехъулІэу а Іофшэнхэр зэкІэ аухынхэу мэгугъэх.

(ИкІэух я 2-рэ нэкІуб. ит).

ДАХ-м и Хэсашъхьэ изэІукІ

ЗыкІыныгъэр щыІэныгъэм щэпытэ

Дунэе Адыгэ Хасэм и Хэсашъхьэ изичэзыу зэхэсыгъо бэдзэогъум и 3-м Мыекъуапэ дэт Къэралыгъо филармонием щыкІощт, сыхьатыр 10-м рагъэжьэщт.

— Хэсашъхьэм изэхахьэ тыфэхьазырэу тыпэгъокІы, — къытиІуагъ республикэ общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» итхьаматэу, медалэу «Адыгеим и Щытхъузехьэр» къызыфагъэшъошагъэу ЛІымыщэкъо Рэмэзан.

ЗытегущыІэщтхэр

— Рэмэзан, Іофыгъуабэмэ шъуатегущыІэщт.

Анахь шъхьаІэхэм тащыгъэгъуазэба.

— Мыекъуапэ зэхахьэр зэрэщыкІощтыр къыдалъыти, республикэ общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» охътэ хэхыгъэм Іофшіагъэу иІэр къэсІотэнэу пшъэрылъ къысфашІыгъ.

— Ащ ыуж сыда шъузытегущыІэщтыр?

— Дунэе Адыгэ Хасэм (ДАХ-м) ия XIII-рэ Конгресс Іоныгъо мазэм и 20-м Налщык щыкІонэу щыт. Ащи игъэкІотыгъэу тытегущыІэщт.

ДАХ-м и Устав зэхъокІыныгъэхэр фэшІыгъэнхэм, ДАХ-р зызэхащагъэр мыгъэ илъэс 30 зэрэхъурэм, онлайн шІыкІэм тетэу адыгабзэр Іэкіыб къэралхэм арыс тилъэпкъэгъухэм ягъэшІэгъэным, ДАХ-м ехьылІэгъэ тхылъым икъыдэгъэкІын, Іэкіыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъу кІэлэцІыкІухэр Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Адыгеим къызэрэкІощтхэм, ягъэмэфэ зыгъэпсэфыгъо лъэпкъым ичІыгужъ зэрэщагъэкІощтым, нэмыкІхэм татегущыІэщт.

(ИкІэух я 3-рэ нэкІуб. ит).

Гъогухэр щынэгъончъэнхэм пае

(ИкIэух).

Ащ нэмыкIэу гъогухэм атетыщт псэолъэ инхэми яшIын лъагъэкIуатэ. ГущыIэм пае, «Инэм — БжыхьэкъоякIэр» зыфиIорэ гъогум транспорт зэхэкIыпIэ щашIыщт. 2023-рэ илъэсым ар аухынэу ары зэрэгугъэхэрэр. Джащ фэдэу Мыекъуапэ къэзыухьащт гъогум иятIонэрэ чэзыу мы илъэсым аухыщт, ящэнэрэ чэзыур — 2022-рэ илъэсым.

Проект документацием игъэхьазырын, ахъщэр нахь шIуагъэ хэлъэу гъэфедэгъэным тэрэзэу алъыплъэнхэу Адыгеим и ЛIышъхьэ пшъэрылъ къафишIыгъ, анахьэу анаIэ зытырагъэтын фаеу къыхигъэщыгъэр псэупIэу Яблоновскэм игъогухэр ары.

Гъогухэу анахь щынагъоу щытхэр къыхэгъэщыгъэнхэм ыкIи ахэм ящыкIэгъэ гъэцэкIэжьынхэр ащызэшIохыгъэнхэм апае ГИБДД-м гъусэныгъэ пытэ дыряIэн зэрэфаер КъумпIыл Мурат къыхигъэщыгъ. Ащ нэмыкIэу гъогухэм хьылъэхэр зыщащэчыщтхэ пунктхэр ащыгъэпсыгъэнхэ зэрэфаери къыхигъэщыгъ. МВД-м и ГИБДД Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэIорышIапIэ ипащэ игуадзэу Мамыекъо Казбек игъэкIотыгъэу ащ фэгъэхьыгъэу къыIотагъ.

«Лъэпкъ проектым епхыгъэ IофыгъохэкIэ гъогум тшIыхэрэр зэшIохыгъэ зыхъухэкIэ, амалышIухэр щыIэ хъущтых. Непэ анахь лъэшэу тынаIэ зытедгъэтын фэе лъэныкъохэм ахэр ащыщых. Гъогухэм къатехъухьэрэ тхьамыкIагъохэр нахь макIэ шIыгъэнхэм, гъогузекIоныр щынэгъончъэу щытыным, цIыфхэм япсаунытъэ къэухъумэгъэным зэкIэми тыфэгумэкIыныр типшъэрылъ. Экономикэм ихэхъоныгъэкIи, цIыфхэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахьышIу шIыгъэнымкIи гъогухэм яхэхъоныгъэ ишIогъэшхо къэкIощт», — къыхигъэщыгъ КъумпIыл Мурат.

Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэ ипресс-къулыкъу

Вакцинэр ахэлъхьэгъэным зырагъэушъомбгъу

Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэу КъумпIыл Мурат иунашъокIэ бэдзэогъум и 2-м Правительствэр зычIэт Унэм мобильнэ шIыкIэм тетэу вакцинациер щызэхащагъ. ГъэцэкIэкIо хабзэм иорганхэм яIофышIэ нэбгырэ 50 фэдизмэ коронавирусым пэуцужьырэ прививкэр («Спутник V» зыфиIорэр) ахалъхьагъ.

Коронавирусым пэуцужьырэ вакцинэр зыщахалъхьэрэ чIыпIэхэм етIупщыгъэу Адыгеим IофщашIэ. Пстэумки вакцинэ хэлъхьагъу мин 62,5-рэ (мы тхьамафэм вакцинэ хэлъхьагъу мини 10) тишъолъыр къыIэкIэхьагъ.

Прививкэр языгъэшIырэ нэбгырэ пчъагъэм хэхъо. Бэдзэогъум и 2-м ехъулIэу апэрэ IахьыР нэбгырэ мин 50,7-м, нэбгырэ мин 32-м ехъурэмэ IахьитIури ахалъхьагъ. Нэбгырэ зырызхэм ямызакъоу, организацие зэфэшъхьафхэу зиIофшIэнкIэ цIыфыбэмэ яолIэнхэу хъухэрэр зэхэтхэу вакцинэр зыхарагъалъхьэ.

Вакцинэр языгъэшIынэу къекIолIагъэхэм ащыщ АР-м IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ и Министерствэ иправовой отдел ипащэу Шъынэхъо Иринэ.

— ИкIыгъэ илъэсым коронавирусымкIэ хьылъэ дэдэу сысымэджагъ, сымэджэщми сычIэлъыгъ. Арышъ, къаIогъэ къодыеу щымытэу, мы уз бзаджэм икъиныгъохэр сэ сшъхьэкIэ сыушэтыгъэ. Вакцинэр къыдэкIыным сежагъ, ащ ишIуагъэ къэкIонэу сыщэгугъы. Спкъынэлынэ хэлъ антителахэр макIэ мэхъуфэхэ сежагъ. Джы егъэзыгъэ Iоф хэмылъэу, сэ сыфаеу вакцинациемсыкъекIолIагъ. Къыхэзгъэщымэ сшIоигъу сиIахьылыбэмэ вакцинэр зэрэзыхарагъэлъхьагъэр. Врачэу къысэплъыщтым сипсаунытъэкIэ нахь къекIоу ылъытэрэ вакцинэр къыхэсхыщт, — къыIуагъ Шъынэхъо Иринэ.

Шъугу къэдгъэкIыжьын, непэ Адыгеим коронавирусым пэуцужьырэ вакцинэр зыщашIын алъэкIыщт чIыпIэ 32-рэ къыщызэIуахыгъ ыкIи мобильнэ пунктитIумэ Iоф ашIэ. Вакцинэр зыхязыгъалъхьэ зышIоигъохэм чэзыум хэмытынхэм фэшI къэралыгъо фэIо-фашIэхэм япорталкIэ зарагъэтхын амал щыI.

ЮШЪЫНЭ Сусан.

Сурэтыр IэшъынэАслъан тырихыгъ.

Сымаджэхэм япчъагъэ къыхэхъо

Бэдзэогъум и 2-м ипчэдыжь сыхьатыр 10-м ехъулIэу оперативнэ штабым къыIэкIэхьэгъэ къэбарымкIэ, Адыгеим зэпахырэ узхэмкIэ исымэджэщ зы нэбгырэ ищыIэныгъэ щызэпыугъ.

Зидунай зыхъожьыгъэ хъулъфыгъэр Мыекъуапэ щыпсэущтыгъ. Лабораторнэ уплъэкIунхэм къызэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, зэрылIыкIыгъэр зэпахырэ узыкIэу COVID-19-р ары.

Зигугъу къэтшIыгъэ уахътэм ехъулIэу зэпахырэ узэу коронавирусыр Адыгеим щыпсэурэ нэбгырэ 15103-мэ къахагъэщыгъ.

Ахэм ащыщэу нэбгырэ 377-мэ яIазэх (чэщ-зымафэм къыхэхъуагъэр нэбгырэ 27-рэ), хъужьыгъэр нэбгырэ 14475-рэ (чэщ-зымафэм хэхъуагъэр 15), зидунай зыхъожьыгъэр — 251-рэ (чэщ-зымафэм зы нэбгырэ хэхъуагъ).

Нэбгырэ 15103-р республикэм имуниципальнэ псэупIэхэм атегощагъэу:

- **Мыекъуапэ — 6060-рэ;**
- **Тэхъутэмыкъое районыр — 2104-рэ;**
- **Мыекъопэ районыр — 2047-рэ;**
- **Кощхьэблэ районыр — 1112-рэ;**
- **Красногвардейскэ районыр — 1055-рэ;**
- **Джэджэ районыр — 809-рэ;**
- **Теуцожь районыр — 696-рэ;**
- **Адыгэкъалэ — 658-рэ;**
- **Шэуджэн районыр — 562-рэ.**

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие иунашъу

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие иунашъоу N 100/411-7-р зытетэу «Яенэрэ зэIугъэкIэгъумкIэ Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэIукIэ и Къэралыгъо Думэ идепутатхэм яхэдзынкIэ Адыгэ Республикэм зы мандат зиIэ Адыгэ хэдзыпIэ коеу N 1-м къыщагъэлъэгъогъэ кандидатхэр тхыгъэнхэм пае Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие рахьылIэнхэ фэе документхэр заштэщтхэ пIалъэм ехьылIагъ» зыфиIоу 2021-рэ илъэсым мэкъуогъум и 18-м къыдэкIыгъэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие **унашъо ешIы:**

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие иунашъоу N 100/411-7-р зытетэу «Яенэрэ зэIугъэкIэгъумкIэ Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэIукIэ и Къэралыгъо Думэ идепутатхэм яхэдзынкIэ Адыгэ Республикэм зы мандат зиIэ Адыгэ хэдзыпIэ коеу N 1-м къыщагъэлъэгъогъэ кандидатхэр тхыгъэнхэм пае Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие рахьылIэнхэ фэе документхэр заштэщтхэ пIалъэм ехьылIагъ» зыфиIоу 2021-рэ илъэсым мэкъуогъум и 18-м къыдэкIыгъэм мыщ фэдэ зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэу:

1) а 1-рэ пунктым иа 1-рэ ыкIи ия 3-рэ абзацхэм ахэт пчъагъэу «13-р» пчъагъэу «12-кIэ» зэблэхъугъэнэу;

2) я 2-рэ пунктым иа 1-рэ ыкIи ия 3-рэ абзацхэм ахэт пчъагъэу «24-р» пчъагъэу «23-кIэ» зэблэхъугъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Гупчэ комиссие и Тхьаматэу Н. А. СЭМЭГУ

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие исекретарэу Ф. З. ХЬАЦIАЦI

къ. Мыекъуапэ,
бзэдзэогъум и 2, 2021-рэ илъэс
N 103/441-7

ЗыкIыныгъэр щыIэныгъэм щэпытэ

(ИкIэух).

— Iофыгъо къызэрыкIохэм игъэкIотыгъэу шъуатегущыIэным фэшI сыда Iэубытыпэ шъушIырэр?

— ДАХ-м ипрезидентэу Сэхъурэкъо Хьаутий, гъэцэкIэкIо купым ыкIи Хэсашъхьэм ахэтхэм язэгурыIоныгъэ щыIэныгъэм щэпытэ. Iофым шIыкIэу къыфэдгъотыщтхэм тызэдягупшысэ, упчIэжьэгъу тызэфэхъу.

— Хабзэм икъулыкъушIэхэм гъусэныгъэу адышъуиIэм тыщыбгъэгъуазэ тшIоигъу.

— Ащ сэри сыкъытегущыIэнэу гухэлъ сиIагъ. Хабзэм икъулыкъушIэхэр гъусэ умышIыхэу ащ фэдэ лъэпкъ, дунэе политикэ зыхэлъ Iофыгъохэр бгъэцэкIэнхэ плъэкIыщтэп. Тэ къытфэгъэхьыгъэу къыхэзгъэщы сшIоигъу Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэу КъумпIыл Мурат тызыщыфаем тызэрэIукIэрэр, тызэгъусэу Iофхэр зэрэдгъэцакIэхэрэр.

— Адыгеим лъэпкъыбэ щэпсэу. ЗэгурыIонытгъэ зэрэтхэлъым сыда къепIолIэщтыр?

— Республикэм лъэпкъ Iофхэмкlэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет ипащэу Шъхьэлэхъо Аскэр Адыгэ Хасэм изэIукIэгъухэм, нэмыкI лъэпкъхэм язэхахьэхэм ахэлажьэ, гумэкIыгъоу яIэхэм защегъэгъуазэ. Тызэкъотэу Iофзэрэтшlэщтым, тимамыр щыIакIэ нахьышIу зэрэхъущтым зыкIыныгъэ тхэлъэу тапылъ.

КIэщакIом елъытыгъ

— Адыгэ Хасэм и Хэсашъхьэ иIофшIагъэ хигъэхъоным фэшI бгъэфедэрэ шIыкIэхэм гъэзетеджэхэр къакIэупчIэх.

— Адыгэмэ «ГущыIэ дахэм гъучIыр къегъэщы» аIо. Ащ мэхьанэ еттызэ, гущыIэмрэ щыIэныгъэмрэ зэпхыгъэхэу Iофшlэныр зэрэлъыдгъэкIотэщтым тыпылъ.

— Щысэ къэхьыба.

— Адыгэ Хасэм игъэцэкIэкIо куп хэтхэр кIэщакIо Iофыгъуабэмэ афэхъух. Ягупшысэхэр гущыIэ къодыеу щымытынхэм фэшI кIэщакIо зыфэхъухэрэ Iофыгъохэм язэхэщакIохэу щытых.

— ГущыIэмрэ Iофымрэ зэпхыгъэх.

— Джары тиIофшlэн зыгъэлъэшырэр.

Тиадыгабз

— КIэлэцIыкIу зыгъэсапIэу «Щыгъыжъыем» Адыгэ Хасэм…

— «Щыгъыжъыем» зыщигъэсэнэу унэ иIагъэп. Художественнэ пащэу Уджыхъу Марыет Адыгэ Хасэм хэт. Хасэр зычIэт унэм «Щыгъыжъыем» зыщигъасэу ригъажьи, цIэрыIо хъугъэ.

— Республикэм и Къэралыгъо премие илауреат хъугъэ.

— Адыгабзэр зымышIэхэрэр «Щыгъыжъыем» къэкIох, бэ тырамыгъашIэу гущыIакIи, еджакIи зэрагъашIэ.

— КIэлэцIыкIу IыгъыпIэхэм адыгабзэр ащызэрагъашIэ, ау щыкIагъэхэр афэхъух.

Урысыем ишъолъырхэм, Иорданием, Тыркуем, Европэм ихэгъэгухэм къарыкIыщтхэр, хабзэм икъулыкъушIэхэр, нэмыкIхэри ДАХ-м и Хэсашъхьэ изэIукIэ хэлэжьэщтых. Сирием, Израиль ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэр онлайн шIыкIэм тетэу зэхахьэм зыщагъэгъозэщт.

— Ащи тегупшысэ. ЯщыкIэгъэ тхылъхэр, нэрылъэгъу IэпыIэгъухэр яIэх шъхьае, егъэджэн-пIуныгъэ Iофыр лъэхъаным диштэу зэхащэгорэп, щыкIагъэхэм ядэгъэзыжьын тыпылъыщт.

— Шы лъэпкъхэм якъэгъэлъэгъон Санкт-Петербург зэрэщыкIуагъэр тшIогъэшIэгъон.

— Адыгэ Хасэм игъэцэкIэкIо куп хэтэу Тхьапшъэкъо Альберт кIэщэкIо чан, «Шыу Хасэм» ипащ. Адыгеим ращыгъэ шэу Налмэсым ятIонэрэ чIыпIэр къэгъэлъэгъоным къыщыдихыгъ. «Иппосфера-2021-м» щытхъур къыщихьыгъ.

Адыгэ бэнакIэр

— Адыгэ бэнакIэмкIэ шъолъырхэм язэнэкъокъу Мыекъуапэ игъэкIотыгъэу апэрэу щыкIуагъ.

— Урысыем, Адыгеим язаслуженнэ тренерэу, Адыгэ Хасэм игъэцэкIэкIо куп хэтэу Хъот Юныс зэнэкъокъум кIэщакIоу иIагъ. Джырэблагъэ тхэквондомкIэ Урысыем и Кубок къыдэхыгъэным ыкIи хэгъэгум икоманд дэхэм язэнэкъокъу Мыекъуапэ щыкIуагъ. Хъот Юныс зэхэщэкIо шъхьаIэхэм ащыщыгъ.

— СССР-м изаслуженнэ тренерэу Кобл Якъубэ фэгъэхьыгъэ шIэжь зэнэкъокъум укъытегущыIагъэп.

— Адыгэ Хасэм хэтхэр, тиныбджэгъу кIэщакIохэр ащи чанэу хэлэжьагъэх. Кобл Якъубэ дунаим щашIэрэ цIыф лъэшэу зэрэщытыгъэр гъашIэм хэкIуакIэрэп.

ДАХ-м и Устав зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм, ДАХ-р зызэхащагъэр мыгъэ илъэс 30 зэрэхъурэм, онлайн шIыкIэм тетэу адыгабзэр IэкIыб къэралхэм арыс тилъэпкъэгъухэм ягъэшIэгъэным, ДАХ-м ехьылIэгъэ тхылъым икъыдэгъэкIын, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъу кIэлэцIыкIухэр Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Адыгеим къызэрэкIощтхэм, ягъэмэфэ зыгъэпсэфыгъо лъэпкъым ичIыгужъ зэрэщагъэкIощтым, нэмыкIхэм атегущыIэщтых.

Мурад шъхьаIэхэр

— ДАХ-м и Конгресс, нэмыкI зэхахьэхэм шъуахэлэжьэщт. Мурад шъхьаIэу шъуиIэр къыхэгъэщыба.

— Адыгабзэм, тарихъым, лъэпкъ шэн-хабзэхэм язэгъэшIэн, ныбжьыкIэхэм пIуныгъэ дэгъу ятыгъэным тапылъ. Тимурадхэр гощыгъэхэу дгъэпсыхэрэп. Адыгэмэ зэраIоу, узэкъотмэ — улъэш. Тэ, адыгэхэм, титэкъухьагъэу дунаим тыщэпсэуми, зыкIыныгъэу тхэлъым кIуачIэ къытхелъхьэ, шIыкIэшIухэр тызэгъусэу къэтэгъотых. Мыекъуапэ щыкIощт зэIукIэм упчIэжьэгъу тыщызэфэхъущт.

Хэлэжьэщтхэр

— Урысыем ишъолъырхэм, Иорданием, Тыркуем, Европэм ихэгъэгухэм къарыкIыщтхэр, хабзэм икъулыкъушIэхэр, нэмыкIхэри ДАХ-м и Хэсашъхьэ изэIукIэ хэлэжьэщтых, — къеIуатэ ЛIымыщэкъо Рэмэзан. — Сирием, Израиль ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэр онлайн шIыкIэм тетэу тизэхахьэ зыщагъэгъозэщт.

— ДАХ-м изэхахьэ дэгъоу Мыекъуапэ щыкIонэу, шъуимурадхэр къыжъудэхъунхэу шъуфэтэIо.

— Тхьауегъэпсэу.

ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Ныпым

Ныпым фэгъэхьыгъэ псалъэхэр

Быракъ / бэракъ, нып гущыIэмэ ямэхьанэхэр: къохьэпIэ адыгабзэм (е Адыгеим щагъэфедэрэ жабзэм) **быракъ,** къокIыпIэ адыгабзэм (е къэбэртэе жабзэм) **бэракъ** аIоу щызэрахьэ хъугъэ гущыIэр зэрэмыадыгабзэр гъэнэфагъэ.

Ащ ычIыпIэкIэ адыгабзэм — адыгэ жабзэхэм тизэфэдэу ащызетхьэрэ гущыIэр **ныпыр** ары. Ащ **Ныр** (анэр ыкIи хэкур — нэу хэкур) **Хэкуанэр** гум къызэригъэкIырэмкIэ ныпым имэхьанэ нахь къеIэты, къегъэлъапIэ.

Джырэ дунаим ныпыр къэрал тамыгъэу ары зэрэзэрахьэрэр. Ау ар адыгэ зэхашIэм, шэн-хабзэм (культурэм) зэрэхэтыр къэралым къыпэу, хэкум, лъэпкъым ыкIи лъэпкъ напэм ятамыгъэу ары.

Сыда зыпIокIэ, къэралыр лъэпкъым зэхищэгъэ пкъыгъу, Iэмэ-псым, механизм. Къэралыр зыкIызэхащагъэр, зыкIагъэпсыгъэр лъэпкъым фэлэжьэнэу, фэшIушIэнэу, фэлIышIэнэу ары.

Хэкур арымэ, зы цIыф лъэпкъыр къызэрыхъухьагъэу, зызыщиужьыгъэу, ыбзэ, ихабзэ, илъэпкъыгъэ зыщигъэпсыгъэу, зыщипсыхьэгъэ ыкIи ыгъэбаигъэ, ыгъэлъэпIэгъэ чIыгур ары.

ЭтимологиемкIэ къапшэтэмэ, **быракъ** гущыIэр персыбзэм **шъхьацы, сэку, цы, цы налъ** зыфэпIощтым фэдэ мэхьанэ иIэу щызэрахьэрэ **бейракъ** гущыIэм къытекIыгъэнкIэ хъунэу зылъытэхэрэр щыIэх. Тыркухэми а гущыIэр илъэс мин фэдизкIэ узэкIэIэбэжьмэ, пэсэрэ Iуйгурыбзэм хэт **бардук** гущыIэм е 1070-рэ илъэсхэм чIым **хэIун, хэтIэн, хэсэн** мэхьанэ иIэу щызэрахьэщтыгъэ **батрак** гущыIэм къытекIыгъэнкIэ хъунэу фагъэшъуашэ.

Хьэтхэм зэрахьэгъэ ныпхэм ащыщ.

Нып мэхьанэ къикIэу джыри зы гущыIэ зэрахьэу къыхэкIы. Ари **сэнджакъ** гущыIэр ары. Ар къызытекIыгъэу алъытэрэр Осмэным ыпэкIэ щыIэгъэ пэсэрэ тыркубзэхэр ары. А пэсэрэ тыркубзэмэ **санчмак** аIоу зы глагол ахэтыгъ, пчэгъу фэдэу **хэIун, хэтIэн, хэсэн** фэдэ мэхьанэ иIэу. **Санчакэу** къежьэри **санджак** хъужьыгъэу фаIо. Тэри адыгэхэм **сэнджакъэу** къытхэхьагъ. Ау **сэнджакъыр** нып дэдэп, нып папкIэу дзэ купышхомэ аратыщтыгъэ а дзэ купышхор къыгъэлъагъоу, Iудэхэр иIэу, гъэкIэрэкIагъэу. Сэнджакъыр зао къэхъумэ е лъэпкъ мэфэкIышхохэм ащызэрахьэу щытыгъ, джыри щыт. Лъэпкъым, хэкум, фитыныгъэм, диным уафэзэоныр псапэу, дин пшъэрылъэу зэрэщытым къытэныгъэ, уасэ фишIын, ыгъэлъэпIэн фае. Ежь ныпыр нэмыкI цIыфхэми лъытэныгъэ къыфашIынэу фаемэ, нэмыкI ныпхэми лъытэныгъэ афишIын фае. Ныпыр пстэури зиехэм, къызэкIаубытэрэ лъэпIагъэхэм къахэкIыкIэ лъапIэх.

Ныпым итхыдэ кIэкI

Ныпым епхыгъэ гупшысэр апэрэу сыдигъо, тыдэрэ чIыпIэ къыщежьагъ шъуIуа? Апэрэ ныпыр хэтымэ тыдэрэ чIыпIэ къыщаугупшысыгъа, къыщагъотыгъа, щызэрахьагъа?

А упчIэмэ яджэуап ишъыпкъапIэ къэпшIэн плъэкIынэу щытэп.

Хэтрэ лъэпкъи ыгукIэ фай, ныпыр апэу ежьым къыугупшысыгъэнэу, апэрэ ныпыр ежьым зэрихьэгъэнэу. Сыда зыпIокIэ, ар лъытэныгъэ ин къызыкIэкIон Iофыгъо лъапIэшъ, ары. Ау уфэе къодыем, уикIэсэ къодыем хэкIыкIэ а лъэхъаным къырахьыжьэрэ сэнджакъыми лъэпIэгъэ лые хэлъэу цIыф жъугъэхэм алъытагъ. НахьыбэрэмкIи нып лъапI **сэнджакъы шэриф** аIощтыгъэ. Тэ тиныпаий **сэнджакъ, сэнджакъы шэриф** зыIуагъэхэр щыIагъэх. Адыгэ хэку-лъэпкъ шъхьафитыныгъэм итамыгъэу щыт адыгэ ныпым ахэр аущтэу еджэнхэу зыкIэхъугъэн ылъэкIыщтыр быслъымэныгъэр зикIэщыгъо лъэпкъыр ащкIэ заом нахь фагъэблынэу ыкIи быслъымэн хэгъэгухэр нахь нэшIукIэ къызэрагъэплъынхэу, къызыдагъэIэпыIэнхэу зэрэгугъагъэхэр арын фае.

Ныпыр тамыгъэу пштэмэ: къызэрэтIуагъэу, джырэ дунаим ныпкIэ тызэджэрэ шэкI пакIэр къэрал тамыгъэу ары зэрэзэрахьэрэр. Ау, ар шэкI пакI нахь мышIэми, къэралым ипаспорт фэдэшъ, пшIоцIыкIунэу, пшIопыутынэу, хъэтэпэмыхь пшIы хъунэу щытхэп. Къэралым имызакъоу, ащ илъэпкъи, ихэгъэгуи, ары пакIошъ, илъэпкъ напи гум къегъэкIы ныпым.

Ныпыр къэрал тамыгъ нахь мышIэми, джыри къэрал мыхъугъэ лъэпкъхэми ятамыгъэн елъэкIы. ГущыIэм пае, адыгэ ныпыр ащкIэ щысэу пштэ хъущт. Адыгэ ныпыр, апэрэмкIэ, адыгэ лъэпкъым, етIанэ Адыгэ хэкум, джы Адыгэ Республикэм ятамыгъ.

КIо, ащи ылъапсэ къэралым фэбгъакIо хъущт. Сыда зыпIокIэ, апэу ар къызыщырагъэжьагъэр Адыгэ шъолъырыр регион 12 хъоу, зы Черкес (пэсэрэ Адыгей) къэралыгъоу зэхащэн гухэлъ яIэу арыгъэ. Мары, джыри непэрэ Адыгэ Республикэм иныпэу зэрэщытымкIи къэрал тамыгъэу ары.

Ныпым къегъэлъагъо ар зиер — къэралыр, лъэпкъыр, хэгъэгур, ынапэ, ишъхьэлъытэжь, ишъхьафитыныгъэ, илъапIэхэр... Арышъ, ежь ышъхьэ зылъытэжьырэ хэтрэ цIыфи иныпыр лъытэныгъэ, уасэ фишIын, ыгъэлъэпIэн фае. Ежь ныпыр нэмыкI цIыфхэми лъытэныгъэ къыфашIынэу фаемэ, нэмыкI ныпхэми лъытэныгъэ афишIын фае. Ныпыр пстэури зиехэм, къызэкIаубытэрэ лъэпIагъэхэм къахэкIыкIэ лъапIэх.

Хьэтхэм ятыгъэ ныпыр, ар зыпышIэгъэ бэлагъэ бэщыр, мэлэхъо бэщ шъхьэгъэщыгъэр.

Ныпым ефыгъэ гупшысэм ылъэпсэ чыжьэхэр ижъ-ижъыжь лъэхъанэхэу цIыфхэр кощырыпсэуным, шэкIорыпсэуным къыхэкIыхи, чIыпIэрыс зыхъугъэхэм анэбгъэсы хъущт.

Кощырыпсэухэр кощырыпсэуным, шэкIорыпсэуным къыхэкIыхи, былым Iэлхэр агъасэхэу, чIыгур алэжьэу, ящыкIагъэхэр къагъэкIэу, чIыпIэрыс псэукIэм зытехьэхэм, чIыгу хьэсэ шIагъэхэр нэмыкIхэм чIыгу нэкIэу, Iэщ-былым хъупIэу къащымыхъуным, ялэжьыгъэбылымхэм арамыгъэшхыным пае, яхьэсэ шIагъэхэр агъэнэфэн, хагъэунэфыкIын фаеу хъугъэ. ЧIыгу хьасэхэм акъуапэхэм пчэгъухэр ахаIугъэх, гъунапкъэхэр нахь къыхэщыным пае ахэм хьэбл-чыбл горэхэр, шъо пакIэхэр апашIагъэх. А шIыкIэр шэкI пакIэм хэшIыкIыгъэ ныпым апэрэ къежьапIэ фэхъугъэу плъытэ хъущт.

Адыгэхэр къызытекIыгъэ тятэжъ пIашъэхэр тиэрэ ыпэкIэ миниблырэ илъэсхэм чIыпIэрыс хъугъэхэу алъытэ. Арэу зыхъурэм, адыгэхэр нып гупшысэ шъыпкъэр тепшIыхьан, фэбгъэкIон плъэкIынэу щытэп.

Ижъ-ижъыжькIэ икъежьапIэр

Ныпым ехьэлъэ ныпыр, ар ныпыр ары. Ащ **Ныр** (анэр ыкIи хэкур — нэу хэкур) **Хэкуанэр** гум къызэригъэкIырэмкIэ ныпым имэхьанэ нахь къеIэты, къегъэлъапIэ.

Джырэ дунаим ныпыр къэрал тамыгъэу ары зэрэзэрахьэрэр. Ау, ар шэкI пакI нахь мышIэми, къэралым ипаспорт фэдэшъ, пшIоцIыкIунэу, пшIопыутынэу, хъэтэпэмыхь пшIы хъунэу щытхэп. Къэралым имызакъоу, ащ илъэпкъи, ихэгъэгуи, ары пакIошъ, илъэпкъ напи гум къегъэкIы ныпым.

Ныпыр къэрал тамыгъ нахь мышIэми, джыри къэрал мыхъугъэ лъэпкъхэми ятамыгъэн елъэкIы. ГущыIэм пае, адыгэ ныпыр ащкIэ щысэу пштэ хъущт. Адыгэ ныпыр, апэрэмкIэ, адыгэ лъэпкъым, етIанэ Адыгэ хэкум, джы Адыгэ Республикэм ятамыгъ.

КIо, ащи ылъапсэ къэралым фэбгъакIо хъущт. Сыда зыпIокIэ, апэу ар къызыщырагъэжьагъэр Адыгэ шъолъырыр регион 12 хъоу, зы Черкес (пэсэрэ Адыгей) къэралыгъоу зэхащэн гухэлъ яIэу арыгъэ. Мары, джыри непэрэ Адыгэ Республикэм иныпэу зэрэщытымкIи къэрал тамыгъэу ары.

Ныпым къегъэлъагъо ар зиер — къэралыр, лъэпкъыр, хэгъэгур, ынапэ, ишъхьэлъытэжь, ишъхьафитыныгъэ, илъапIэхэр... Арышъ, ежь ышъхьэ зылъытэжьырэ хэтрэ цIыфи иныпыр лъытэныгъэ, уасэ фишIын, ыгъэлъэпIэн фае. Ежь ныпыр нэмыкI цIыфхэми лъытэныгъэ къыфашIынэу фаемэ, нэмыкI ныпхэми лъытэныгъэ афишIын фае. Ныпыр пстэури зиехэм, къызэкIаубытэрэ лъэпIагъэхэм къахэкIыкIэ лъапIэх.

Ныпым ефыгъэ гупшысэм ылъэпсэ чыжьэхэр ижъ-ижъыжь лъэхъанэхэу цIыфхэр кощырыпсэуным, шэкIорыпсэуным къыхэкIыхи, чIыпIэрыс зыхъугъэхэм анэбгъэсы хъущт.

Кощырыпсэухэр кощырыпсэуным, шэкIорыпсэуным къыхэкIыхи, былым Iэлхэр агъасэхэу, чIыгур алэжьэу, ящыкIагъэхэр къагъэкIэу, чIыпIэрыс псэукIэм зытехьэхэм, чIыгу хьэсэ шIагъэхэр нэмыкIхэм чIыгу нэкIэу, Iэщ-былым хъупIэу къащымыхъуным, ялэжьыгъэбылымхэм арамыгъэшхыным пае, яхьэсэ шIагъэхэр агъэнэфэн, хагъэунэфыкIын фаеу хъугъэ. ЧIыгу хьасэхэм акъуапэхэм пчэгъухэр ахаIугъэх, гъунапкъэхэр нахь къыхэщыным пае ахэм хьэбл-чыбл горэхэр, шъо пакIэхэр апашIагъэх. А шIыкIэр шэкI пакIэм хэшIыкIыгъэ ныпым апэрэ къежьапIэ фэхъугъэу плъытэ хъущт.

Адыгэхэр къызытекIыгъэ тятэжъ пIашъэхэр тиэрэ ыпэкIэ миниблырэ илъэсхэм чIыпIэрыс хъугъэхэу алъытэ. Арэу зыхъурэм, адыгэхэр нып гупшысэ зиIэгъэ анахь лъэпкъыжъмэ ащыщэу щытыгъэу пIоным зи емыкIу хэлъэп. Ары пакIошъ, адыгэхэм зэрахьэгъэ лIэкъо ныпхэр, унэгъо тамыгъэхэр а пэсэрэ шIыкIэжьым къыкIэныгъэу плъытэми хъущт.

Нахь благъэу тыкъэIабэмэ: пэсэрэ хьиндхэм (тиэрэ ыпэкIэ 3300-рэ), пэсэрэ мысырхэм (тиэрэ ыпэкIэ 3000-рэ), пэсэрэ китайцэхэм (тиэрэ ыпэкIэ 2100-рэ), ассирийцэхэм (тиэрэ ыпэкIэ 2000-рэ) ыкIи персхэм (тиэрэ ыпэкIэ 500-рэ илъэсхэм) нып е нып папкIэхэр щызэрахьагъэу алъытэ.

Адырэхэри хъун, ау пэсэрэ китайцэхэм нып е нып папкIэхэр зэрахьэгъэныр гупшысэм нахь къеубыты. Сыда зыпIокIэ, китайцэхэр зэрэзэфэдэ къабзэхэм къыхэкIыкIэ, анахьэу дзэм кIохэу, дзэ шъуашэхэр зызыщалъэкIэ, зэрэмышIэжьыхэ, ежьхэми зыкъамышIэжьы хъуным нэсых. Арышъ, зэуапIэм Iут дзэкIолIхэм е жъугъэу зыщызэдэлэжьэхэрэ чIыпIэхэм зыхэт купхэр лэжьакIохэм гупсэфэу къащагъотыжьыным пае куп пащэхэм шэкI зэфэмыдэхэм ахэшIыкIыгъэ нып папкIэхэр пчэгъумэ апышIагъэу зэрахьан фаеу хъущтыгъэ. Ахэри ныпым къежьапIэ фэхъугъэу плъытэ хъущт.

Синдикэ пачъыхьагъум итыжьын ахъщэ ыкIыб *(Къармэкъо Хьэмид ныбжьыкIэмэ апае зэхилъхьэжьыгъэ нарт тхылъым сурэтыр тырашIыкIыжьыгъэу хэт).*

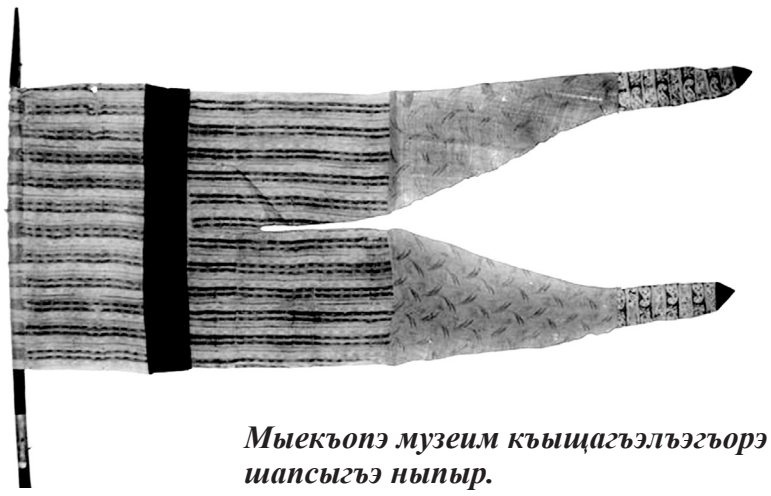

Мыекъопэ музеим къыщагъэлъэгъорэ шапсыгъэ ныпыр.

игъогуу анэ имэхьан

* * *

А лъэхъан чыжьэхэм адыгэмэ яІоф зытетыгъэн ылъэкІыщтым тыкъыфакІомэ, «хьет егъаІу», «Хьатикъуай», «Хьэткъо», «ХьатыякІу», «ХьэтІий» фэдэ цІэхэр, къэІуакІэхэр апэ зэритэу гущыІэ шъэ пчъагъэхэр тизэфэдэу зэрэзетхьэрэр къыызэрэунэфырэмкІи, тицІыф шІыкІэ-зекІуакІэхэмкІи, тизыфэпакІэкІи, тиІэшэ-шъуашэхэмкІи, зетхьэрэ Іэмэ-псымэхэмкІи тызэрэзэпэблагъэр, тызэрэзэхэшІыхьагъэр къэнэфэрэ хьэтхэм джэрз лъэхъаным (тиэрэ ыпэкІэ 3000-рэ) ныи зэрэзэрахьагъэр гъэнэфагъэ. Мары, хьэтхэм тыгъэ теплъэм тешІыкІыгъэу зэрахьэгъэ ныпымрэ тэ тинепэрэ ныи изэхэлъыкІэрэ зэрэзэтефэрэми гу лъытэгъэн фае. Ащ нэмыкІэуи, мары, тэ непэ дэжъые бэщэу тихьатыякІомэ зэрахьэхэрэри хьэтмэ къакІэныгъэн ылъэкІыщт.

Арэу зыхъурэм, адыгэхэри (нахь тэрэзэу къэпІон зыхъукІэ, абасго-керкетхэри, адыгэ-убыхабазэ зэхэтхэри) ныи зезыхьэгъэ нахь лъэпкъыжъмэ зэращыщыр къэнафэ.

Сурэтэу 1, 2, 3-хэм къыызэрахэщэу, хьэтмэ ныи е ныи папкІэхэр зэо кІуапІэхэм ащызэрахьагъэх, чыжьэкІэ къаплъэрэм къыызэрилъэгъунэу, лъагэу Іэтыгъэхэу. Ныпыр лъагэу дэІэтыягъэу щыты зыхъукІэ, «тыкъыхагъэкІагъэп, тызэрэзэшІот, пыим тыпыщыт» мыхьанэ къикІыщтыгъэ. Ащ дзэкІолІхэри лъэпкъыри ыгъэгушхощтыгъэ. Сыдэу хъуми, ныпыр къебгъэфэхы, къепхьыхы хъунэу щытыгъэп. Джыри мары, тэри, адыгэхэмкІэ, джащ фэдэ къабзэу ныпыр чІым хэдгъафэрэп, ренэу тшъхьэщыгу итэу тэІыгъы, къетэхьакІы.

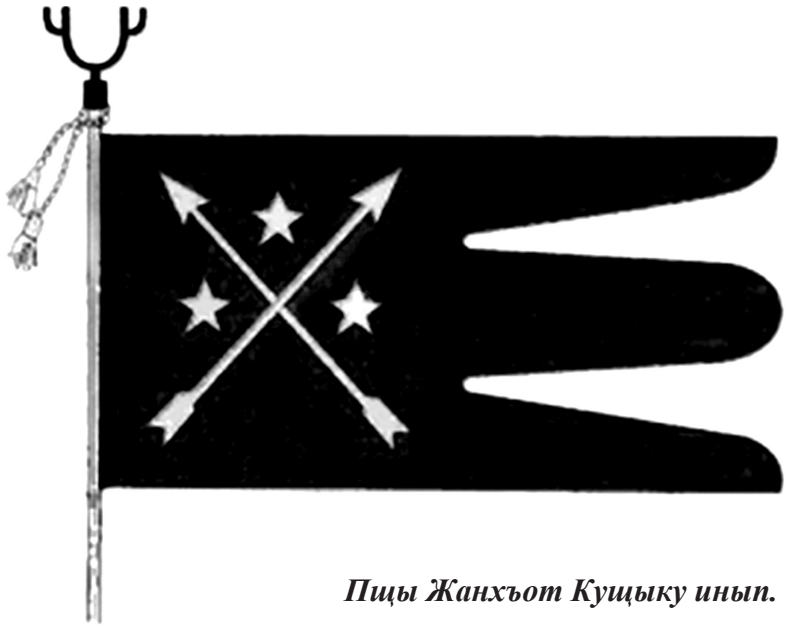

Пщы Жанхъот Кущыку иныи.

Джыри адыгэмэ ятэжъ нахь благъэмэ ащыщэу синдхэми ятыжьын ахъщэхэм (тиэрэ ыпэкІэ 600-рэ илъэсхэм) непэрэ тиныи ащ атырашІыкІыгъ пІоми хъунэу, атет тамыгъэхэр зэхьыщырых.

Лъэхъан благъэхэм ныпым иІоф

Нахь блэгъаІоу тыкъэкІуатэмэ, Европэ къэралмэ ныи зэрахьэу къызырагъэжьагъэр 1789-рэ франдж революцием ыуж ары ныІэп.

Осмэн къэралыгъоми ныи зэрихьанэу зыригъэжьагъэр 1793-рэ гъэр ары.

Урыс ныпыр къухьэхэм апалъэным пае 1799-рэ гъэм ашІыгъ нахь мышІэми, 1883-рэ гъэр ары ныІэп къэрал ныпэу зэрахьэ зыхъугъэр.

ТІэкІу шІэмэ нахь игъэкІотыгъэу тыкъытегущыІэщт, ау мыщ дэжьыми къыщыхэдгъэщын. Джырэ адыгэ ныпым икъежьапІэри мы зигугъу къэтшІыгъэ илъэсхэм атефэ.

Арышъ, лъэхъан чыжьэжъ дэдэхэм уІэбжьми, джырэ лъэхъан благъэхэм укъэІабэми — адыгэ лъэпкъыр ныи е ныи папкІэхэр зезыхьэгъэ лъэпкъыжъмэ зэу ащыщ.

Адыгэ ныпым итхыд

ЫпэкІэ къызэрэхэдгъэщыгъэу, ижъ-ижъыжьырэ лъэхъанэхэм къакІэныгъэу къытэнэсыгъэн фае, джэгу фэдэ гушІогъо зэхэхьэ къызыхъукІэ щызэрахьэу адыгэхэм унэгъо тамыгъэхэр, ныпхэр е ныи папкІэхэр тиІагъэх. Ахэм анэмыкІэу зэпахырэ уз къэхъумэ, сымаджэр зэрылъ унагъом ныи шІуцІэ палъэщтыгъэ. Зэоуж зэкІужь-зэшІужьхэм ащызэрахьэу ныи фыжьхэр тиІагъэх, зэуапІэми сымэджэщхэм, сымэджэ Іыгъыпіэхэм ащапалъэщтыгъэх.

Ащ хэтэу адыгэ лІакъохэми, тхьаматэхэми ныи унаехэр яІагъэх.

Ахэм зэу ащыщ шапсыгъэхэмрэ нэтхъуаджэхэмрэ зэрахьэщтыгъэу щытыгъэу, 1840-рэ гъэм Абын пытапІэм къызекІухэм урысмэ зыІэкІагъэхьагъэу, 1926-рэм нэс Тбилиси музеим щаухъумагъэу, а гъэ дэдэм Мыекъуапэ къахьыжьыгъэу, 1936-рэ гъэм къыщегъэжьагъэу Мыекъопэ музеим къыщагъэлъэгъорэ шапсыгъэ ныпри.

Гъожь-фыжь-уцышъо зэхэлъэу шІыгъэ ныпхэри КъокІыпІэм — Къэбэртаем, Щэрджэсым щызэрахьащтыгъэмэ ащыщых. Ахэр 1805-рэ гъэм Къэбэртаем зекІухэм генералэу Глазенап зидзэпэщэ урыс пачъыхьадзэмэ Бахъсэн тІуакІэ дэжь щызыІэкІагъэхьагъэу щытыгъ.

Ахэм анэмыкІэу, 1818-рэ, 1823-рэ, 1824-рэ илъэсхэм щэгъогогъо Кавказым къэкІуагъэу щытыгъэ франдж зекІолІэу Тайбот де Маригни Черкесием къызэрэщикІухьагъэм фэгъэхьыгъэу ытхыжьыгъэ тхылъым зы адыгэ ныи хигъэуцуагъ, анахьэу ХышІуцІэ Іушъор адыгэ чІыгум хиубытэу зэрэщытыр къыгъэлъагъоу. А ныпым жъогъуийрэ щэбзэщэ зэблэдзыгъищрэ тетэу къэлъагъо.

Таибот де Маригни къызэригъэлъэгъуагъэмкІэ, е я XIX-рэ лІэшІэгъум КъохьэпІэ Черкесием щызэрахьэгъэ адыгэ ныпмэ ащыщ.

Мыхэм афэдэ хьазырэу жъогъуи 10, 9, 8, 7-хэр атешІыхьагъэу ашІыгъэ ныи папкІэхэри тхылъмэ арытэлъагъох. ГъэшІэгъоныр, зэкІ пІоми хъунэу, шэкІ уцышъом зэрэхэшІыкІыгъэхэр ыкІи япчъагъэрэ ашъохэмрэкІэ (фыжьэу, гъожьэу, шІуцІэу) зэтекІых нахь мышІэми, щэбзащэхэр зэратешІыхьагъэхэр ары.

1800-рэ илъэсхэм япэублэхэм адыгэ лІакъомэ къагурыІоу ригъэжьагъ сыд фэдизэу зашІолъэшыжьми, зашІолІыхъужъми, лІэкъо зырызэу зи ашІэн зэрамылъэкІыщтыр, урыс пачъыхьадзэмэ зэрапэмылъэшыщтхэр, зэгохьанхэ, зэдеІэнхэ зэрэфаер, хэгъэгур шъолъыр 12-у (10-у, 9-у, 7-у), ау зы ныпым ижьау чІэтхэу гъэпсыгъэн зэрэфаер.

А лъэхъаным ашІыгъэу нэмыкІ ныи папкІэхэри щыІэх. Къызэрэхэдгъэщыгъэу, зэкІ пІоми хъунэу, шэкІ уцышъом къыхэшІыкІыгъэхэу, атешІыхьагъэхэри жъуагъохэмрэ щэбзащэхэмрэу.

1807-рэ гъэм Къэлэубатэкъо Шыупаго япащэу Лъэпкъ хасэ зэхащэнэу агъэпсыгъагъ. Ащ халъхьанышъ, къарагъэштэн агу хэлъэу зы адыгэ лъэпкъ ныи папкІи зэхагъэуцогъагъ, шэкІ уцышъом жъогъо фыжь 12-рэ щэбзэщэ шІуцІэ зэблэдзыгъищрэ тешІыхьагъэу.

1807-рэ гъэм Къэлэубатэкъор япащэу зэхащэнэу щытыгъэ Лъэпкъ хасэр зэхащагъэми, адыгэ ныи хэдапкъэу ашІыгъэхэр хэхьагъэхэми тыщыгъуазэп. Ау 1822-рэ гъэм къэбэртэепщэу Жанхъот Кущыку урыс пачыхьэм зешІу уж, адырэ адыгэ лІакъохэри зэхахьэхи, Лъэпкъ зыкІынытгъэ хасэ ашІыгъ. Ари 1830-рэ гъэм Чылэ ТхьарыІо хасэм фэкІожьыгъ.

Черкес (пэсэрэ Адыгеир) хэгъэгур шъолъыр 12-у зэтырагутыгъ. Ахэм ялІыкІо 300 хэтэу Чылэ ТхьарыІо хасэр зэхащагъ ыкІи хэгъэгур а хасэм зэригъакІоу ригъэжьагъ. Шъолъыр пэпчъ илІыкІо зырыз хэтэу Хьыкумэт — Правительствэ зэхащагъ Занэкъо Сэфэрбыйи ахэтэу. Сэфэрбый ІэкІыб къэрал Іофхэмкіэ министрэ фэдэу агъэнэфагъ.

ХЪУАЖЪ Фахьри.
Егъэджакіу, юрист, журналист, тхакіо, цІыф жъугъэ зэхащэмэ якІэщакІу.

Талъостэныпщымрэ Джылахъстэныпщымрэ яныи.

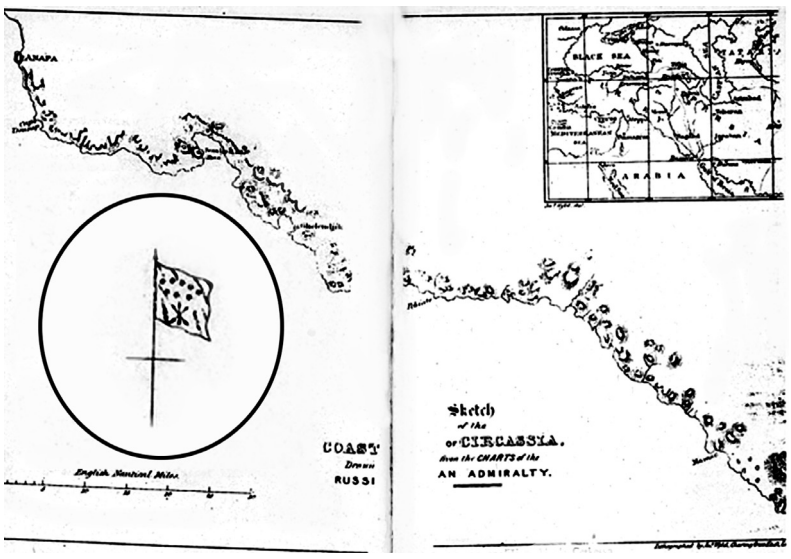

Таибот де Маригни къызэригъэлъэгъуагъэмкІэ, я XIX-рэ лІэшІэгъум КъохьэпІэ Черкесием щызэрахьэгъэ адыгэ ныпмэ ащыщ.

Бэдзэогъум и 3-р — Урысые Федерацием и Къэралыгъо автоинспекцие и Маф

Илъэс 85-рэ тарихъ гъогу къыкIугъ

ГъогурыкIоныр щынэгъончъэнымкIэ Къэралыгъо автоинспекцием изичэзыу тарихъ нэкIубгъо зэридзэкIыгъ. Ар зызэхащагъэр мыгъэ илъэс 85-рэ мэхъу. Ащ фэгъэхьыгъэу гущыIэгъу тыфэхъугъ АР-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ гъогурыкIоныр щынэгъончъэнымкIэ и Къэралыгъо автоинспекцие и ГъэIорышIапIэу Адыгеим щыIэм ипащэу, полициемиполковникэу Александр Курпас.

— Александр, сыд фэдэ гъэхъагъэхэмкIэ IофышIэ купыр мэфэкIым пэгъокIыра?

— Илъэс 85-рэ хъурэ гъогум мэхьанэшхо иIэу щыт. А илъэс зэкIэлъыкIохэм тикъулыкъу хэхъоныгъэ ышIынымкIэ, ылъэ пытэу теуцонымкIэ гъогу кIыхьэ къыкIугъ. Гъогурыконыр щынэгъончъэным епхыгъэ IофшIэным хэшIыкI куу фыряIэу, IэпэIэсэныгъэ ин зыIэкIэлъ IофышIэхэм щытхъу хэлъэу ар агъэцакIэзэ мэфэкIым пэгъокIых. Аужырэ илъэсхэм ГИБДД къулыкъумрэ гъогурыкIоным хэлажьэхэрэмрэ зэфыщытыкIэ гъэнэфагъэхэр яIэхэ хъугъэ. Япшъэрылъхэр агъэцэкIэнхэм тикъулыкъушIэхэр сыдигъуи фэхьазырых.

ТиIофшIэнкIэ опыт инэу тIэкIэлъ хъугъэм ишIуагъэкIэ хъугъэ-шIагъэхэр пэшIорыгъэшъэу щыдгъэзыенхэ, щынэгъончъагъэм исистемэ дгъэIорышIэн тэлъэкIы. ЦIыфхэм ящынэгъончъагъэ пае мафэ къэс, ом изытет емылъытыгъэу, тиIофышIэ нэбгырэ миным ехъурэмэ гъогухэм, урамхэм къулыкъур ащахьы, япсауныгъи ящыIэныгъи емыблэжьхэу яIоф агъэцакIэ.

— Тарихъ гъогоу автоинспекцием къыкIугъэр ыкIи мы илъэсхэм ар ябгъапшэмэ зэхъокIыныгъэу фэхъугъэхэм кIэкIэу тащыбгъэгъозагъэмэ дэгъугъэ.

— Адыгеим гъогурыкIоныр щынэгъончъэнымкIэ икъулыкъу итарихъ къызщежьагъэр Кубань иавтоинспекцие 1936-рэ илъэсым зызэхащэр ары. Ащ дэжьым Адыгэ автоном хэкур ащ хахьэщтыгъэ. А лъэхъаным Краснодар краим ыкIи Адыгеим зэкIэмкIи автомобили 10 нахьыбэ яIагъэп, автоинспекцием иштат нэбгыритIу хъущтыгъэ. 1991-рэ илъэсым Адыгэ Республикэр загъэпсым, подразделение фэдэу къахэкIыжьыгъэх. Пшъэрылъ шъхьаIэу иIагъэр республикэм игъогухэм гъогутранспорт хъугъэ-шIагъэхэр къащымыгъэхъугъэнхэр ары.

1993-рэ илъэсым АР-м игъогу-патруль къулыкъу и Хэушъхьафыкlыгъэ батальон зэхащагъ. Гъогу инфраструктурэм хэхъоныгъэ зэришIыгъэм, автотранспортыр нахьыбэ зэрэхъугъэм мы лъэбэкъур япхыгъагъ. А илъэсым Адыгеим и Къэралыгъо автоинспекцие иучет автомобиль 96457-рэ хэтыгъ, 2021-рэ илъэсым щылэ мазэм и 1-м ехъулIэу а пчъагъэр 244763-м нэсыгъ. Адыгеим щыпсэурэ ятIонэрэ нэбгырэ пэпчъ водительскэ удостоверение иI. Километрэ мини 8-м ехъурэ автомобиль гъогум инспекциер лъэплъэ. Непэ Адыгеим и ГИБДД къэралыгъо автоинспектор 351-мэ Iоф щашIэ.

— ГъогурыкIоным ишапхъэхэр зэраукъохэрэм якъыхэгъэщын изакъоп шъуиIофышIэхэм анаIэ зытырагъэтырэр. Гузэжъогъу хэфэгъэ цIыфыбэхэм яшIуагъэ зэрарагъэкIырэр зэхэтэхы. Мы илъэсым зиIофшIэнкIэ къахэщыгъэ къулыкъушIэхэм ацIэ къеIоба.

— КъулыкъушIэхэм ясэнэхьат хэшIыкI куу зэрэфыряIэр, игъом ящыкIэгъэ IэпыIэгъур гузэжъогъу хэфэгъэ цIыфхэм зэрарагъэкIырэр зэрытхэгъэ рэзэныгъэ тхылъхэр хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ министрэм, Къэралыгъо автоинспекцием ипащэ ацIэкIэ къэкIох. Мы илъэсыр къызихьагъэм къыщегъэжьагъэу гъогу-патруль къулыкъум иIофышIэхэу къыхагъэщыгъэхэр: Гъомлэшк Вячеслав, Хъурэе Щамил, Бэгъушъэ Артур, Мамый Руслъан, Джанхъот Руслъан, ХъутIыжъ Нурбый, Хъодэ Руслъан, Тыгъужъ Вячеслав, СтIашъу Руслъан, Саркисян Сократ, Андырхъое Руслъан, Георгий Далибандян.

— ЗэлъашIэрэ орэд горэм къыщеIо: «Тикъулыкъу щынагъо ыкIи къины!..», сэ зэрэслъытэрэмкIэ, мы гущыIэхэр шъо шъуиIофшIэн епэсыгъэ дэдэх…

— Ары, арэущтэу щыт. ТикъулыкъушIэхэр апсэ емыблэжьхэу апэу уIэшыгъэ бзэджашIэхэм апэуцужьыхэрэм ащыщых. Адыгеим и Къэралыгъо автоинспекцие зычIэт унэм ыпашъхьэ къулыкъур ыхьызэзыпсэ зытыгъэ къулыкъушIэхэм (нэбгырэ 13) ацIэхэр зытетхэгъэ мыжъосын щагъэуцугъ. IофышIэ нэбгыри 7-мэ къэралыгъо тын лъапIэхэр къафагъэшъошагъэх.

— Александр, шъуисэнэхьат епхыгъэ мэфэкIымкIэ уиIофшIэгъухэм сыд япIо пшIоигъор?

— Мы мафэм амал къытеты тиветеран лъапIэхэм джыри зэ ягугъу къэтшIынэу. Къулыкъур ылъэ теуцонымкIэ зыкIуачIэ емыблэжьэу IофзышIагъэхэм, ветеранхэм ащыщэу джыри зышIэхэрэм гущыIэ фабэхэр апэсэгъохых.

Тикъэралыгъо игъогухэм щынэгъончъагъэр къащаухъумэзэ зищыIэныгъэ зытыгъэ тиIофшIэгъухэм егъэшIэрэ шIэжьыр адэжь!

Хэушъхьафыкlыгъэ гущыIэхэр апэзгъохы сшIоигъу тикъулыкъушIэхэм ягупсэхэм, къапэблагъэхэм. Ятэхэм, яшъхьэгъусэхэм, акъохэм агу зэрафэгъурэм тыщыгъуаз. Шъо шъуишIулъэгъу, шъуиIэпыIэгъу, шъуигурыIоныгъэ ахэм агу къыдащае, къаухъумэх.

СиIофшIэгъухэм пстэуми псауныгъэ пытэ яIэнэу, яунагъохэм зыпкъитыныгъэ арылъынэу, гъэхъэгъэшIухэр ашIынхэу сафэлъаIо.

«УиIофшIэн шIу плъэгъумэ, бэ къыбдэхъущтыр»

Ветеранхэм ясатырэ бэмышIэу хэуцуагъ ГъукIэлI Теуцожь. ИщыIэныгъэ щыщ илъэс 40-м ехъурэр гъогурыкIоныр щынэгъончъэнымкIэ инспекцием щигъэкIуагъ. Младшэ лейтенантым къыщыригъажьи, полковникым нэсын ылъэкIыгъ.

— Дзэ къулыкъум сыкъызекIыжьым колхозым тIэкIурэ Iоф щысшIагъэу, 1982-рэ илъэсым милициемсыхэхьанэу исхъухьагъ. Ащ дэжьым Тэхъутэмыкъуаерэ Адыгэкъалэрэ зэхэтыгъэх. Конвойнэ подразделением милиц къызэрыкIоу IофшIэныр щезгъэжьагъ. Ахэр зызэхэкIыжьхэм, Адыгэкъалэ къэзгъэзэжьыгъ, Къэралыгъо автоинспекцием IофшIэныр щыпысыдзагъ. 2009-рэ илъэсхэм хэушъхьафыкIыгъэхэу МРЭО-хэр зызэхащэхэм, Адыгэкъалэ къыщызэIуахыгъэм ипащэу сагъэнэфагъ. Илъэси 10-рэ ащ Iоф щысшIагъэу 2018-рэ илъэсым итыгъэгъазэ Мыекъуапэ щыIэ регистрационнэ-экзаменационнэ отделэу N 1-м ипащэу сыкъащэжьыгъ. Джы бэмышIэу, сыныбжь илъэс 60 зэхъум, сэ сишIоигъоныгъэкIэ пенсием сыкIуагъ, — къеIуатэ Теуцожь.

Мыщ фэдэ подразделением пэщэ IэнатIэр илъэс 12 щыпIыгъыныр IэшIэхэп. IофшIакIэм зэкIэри псынкIэу щыгъуазэхэу хъурэп. Ау тигущыIэгъу сыдигъуи

(ИкIэух я 7-рэ нэкIуб. ит).

Бэдзэогъум и 3-р — Урысые Федерацием и Къэралыгъо автоинспекцие и Маф

«УиІофшІэн шІу плъэгъумэ, бэ къыбдэхъущтыр»

(ИкІэух).

ыпэ зэрэригъэхъущтым пылъыгъ. Ащ пае нахьыжъхэм ядэІущтыгъ, акІырыплъыщтыгъ, ымышІэрэмкІэ яупчІыжьыщтыгъ. ЯІофшІэн лъэныкъо зэфэшъхьафэу зэрэзэхэтыр игъорыгъозэ ыІэ къыригъэхьагъ.

— ЛъэгэпІэ гъэнэфагъэхэм санэсынымкІэ сызэныбжьыкІэм коммунистическэ пІуныгъэу къысхалъхьагъэм ишІуагъэ къысэкІыгъэу сэлъытэ. ІофшІэным пылъ къиныгъохэм тыкъагъащтэщтыгъэп. ТаужкІэ къикІырэ ІофышІэхэм ар ахэслъхьаным сыдигъуи сыпылъыгъ. Тэ тилъэхъан нахьыжъхэм тызаІофытэкІэ тыгушхощтыгъ, цыхьэ къызэрэтфашІыгъэм пае нахь тегугъущтыгъ, псынкІэу Іофыр зэшІотхыщтыгъ. Іоф сэшІэфэ больничнэ сыкІуагъэу къэсшІэжьырэп, сымаджэ сыхъугъэми, слъакъо сытетэу сыхъужьыщтыгъ, — еІо ГъукІэлІ Теуцожь.

ІофшІэныр къыбдэхъуным пае пстэуми анахь шъхьаІэу тигущыІэгъу къыхигъэщыгъэр ар шІу плъэгъуныр ары. УгукІэ узыфэщэгъэ сэнэхьатыр къызыхэмыхыкІэ ІофшІэныр пфэгъэцэкІэщтэп.

Ащ дакІоу, пэщэ ІэнатІэ уІут зыхъукІэ, ІофышІэ купыр зэбгъэкІун, ори зыкъябгъэштэн фае. Теуцожь отделым пэщэныгъэ дызэрехьэфэ ащ ыкІуачІэ фигъэІорышІагъ, нэбгырэ пэпчъ екІолІэкІэ гъэнэфагъэ къыфигъотын ылъэкІыгъ. Чыжьэу плъэрэ пащэхэм ащыщэу, зыщищыкІагъэм пхъэшагъи хэлъэу, щытхъуми шъхьамысэу игъогу къырыкІуагъ.

— Сызщытхъужьэу арэп, илъэс 25-м къыкІоцІ пэщэ ІэнатІэ зысэІыгъым, сызхэтхэм ягукъауи, ягушІуагъуи, мэфэкІхэри адэзгощыгъэх, — къеІуатэ ащ. — Зы нэбгырэ ІофшІапІэм ІуязгъэгъэкІыгъэп, хэукъуагъэр гъогу занкІэ зэрэтесщэжьыщтым сыпылъыгъ. Илъэс пчъагъэкІэ узэкІэІэбэжьымэ, Іоф зыдэсшІэгъабэхэр къысфытеох, сикъэбар къыкІэупчІэх. Сэ ащ лъэшэу уасэ фэсэшІы.

ГъукІэлІ Теуцожь илъэс зэкІэлъыкІохэм Щытхъу тхылъ ыкІи медаль зэфэшъхьафхэу бэ къыфагъэшъошагъэхэр, ар ІофшІэным иветеран, къуаджэу Аскъэлае ицІыф гъэшІуагъ.

ІофшІэным дакІоу Теуцожь унэгъо дахэ ышІагъ. Ишъхьэгъусэу Разыетрэ ежьыррэ кІалэрэ пшъашъэрэ зэдапІугъ. Разыет «Сбербанкым» икъутамэу Пэнэжьыкъуае дэтым ипащэу илъэс пчъагъэрэ Іоф ышІагъ, джы къылэжьыгъэ зыгъэпсэфыгъом щыс. Азэмат ятэ илъагъо рыкІожьыгъ. Адыгэкъалэ щыІэ МРЭО-у N 2-м ипащэ игуадз, полицием имайор. Ипшъашъэу Заремэ унагъо ис, Шъаомэ яныс. Инэм администрацием бухгалтерэу Іоф щешІэ. Нэнэжъ–тэтэжъмэ ямафэхэр къафэзыгъэчэфыхэрэ пхъорэлъф-къорэлъфищ яІ.

Адыгеим и Къэралыгъо автоинспекцие ыныбжь илъэс 85-рэ зэрэхъурэмкІэ тигущыІэгъу иІофшІэгъухэм афэгушІо. ІофшІэн мыпсынкІэу агъэцакІэрэм халъагъорэ къиныр шІукІэ къафызэкІэкІожьэу, псауныгъэ пытэ яІэу, ябынхэм адатхъэхэу бэрэ щыІэнхэу афэлъаІо.

Теубытагъэ хэлъ, шэн пытэ иІ

«Къэралыгъо автоинспекцием иІофышІ» заІокІэ, бэщ къолэныр ыкІи сырынэр зыІыгъ полицейскэр зэу нэгум къыкІэуцо. Ахэр арых гъогухэм щынэгъончъагъэр къащызыухъумэхэрэр.

Ом изытет емылъытыгъэу, къещхыми, къесыми, гъэмэфэ фабэми къулыкъур ахьы. ІофшІэн мыпсынкІэу ахэм агъэцакІэрэм гъэхъагъэу щашІырэм игугъу тшІынэу затефэрэр ямэфэкІ закъоп. Ау мы мафэм нахь игъэкІотыгъэу яІофшІэн тытегущыІэ хабзэ. Ясэнэхьат епхыгъэ мафэм ипэгъокІэу Урысыем и Къэралыгъо автоинспекцие и ГъэІорышІапІэу Адыгэ Республикэм щыІэм ихэушъхьафыкІыгъэ взвод иинспекторэу, полицием икапитанэу Станислав Красновым гущыІэгъу тыфэхъугъ.

Гъогум телъ щыІэныгъэ жъупІэм ыгузэгу хэтэу илъэс 25-м ехъугъ Станислав Іоф зишІэрэр ыкІи къыхихыгъэ сэнэхьатым рыкІэгъожьэу зы мафи къыхэкІыгъэп. Лицееу N 19-р къызеухым, гухэлъышІоу зыдиІыгъыгъэ ГАИ-м иеджапІэ (джы ащ Краснодарскэ юридическэ институт зэреджэхэрэр) чІэхьагъ. Ащ ыуж 1996-рэ илъэсым Къэралыгъо автоинспекцием ІофшІэныр щыригъэжьагъ.

— Апэрэ мафэм къыщыублагъэу джы къызнэсыгъэм гъогум сытетэу Іоф сэшІэ, — къеІуатэ С. Красновым. — Хэти щыгъуаз я 90-рэ илъэсхэм бзэджэшІагъэхэр зэрэжъугъэхэр, машинэхэр рафыжьэхэу, ІашэкІэ зыщыфэе чІыпІэм щыохэу зэрэщытыгъэр. Ау сыд фэдэрэ къиныгъуи зэрэзэпычыщтым зыфэбгъэсэн фае. Ыпэрэ илъэсхэм мы уахътэр зябгъапшэкІэ, джащ фэдэ зэфэмыдэныгъэхэр къыхэщых. Водительхэм ягугъу пшІымэ, сыдигъуи дысэу гущыІэхэрэр щыІагъэх ыкІи щыІэх. ЗэкІэхэмкІи дэгъу ухъун плъэкІыщтэп. Джы уахътэм цІыфхэр дэкІох, технологиякІэхэр агъэфедэх. Зэпымыоу тиІофшІэн къылъэплъэх.

Гъогу инспекторым иІофшІэгъу мафэхэр жъотых. Ащ хэхьэх къэлэ кІоцІым, районхэм къулыкъур ащахьыныр.

— Сэ сызыхэхьэрэ хэушъхьафыкІыгъэ взводыр гъэнэфагъэу зы чІыпІэ щытырэп. Анахьыбэу авариехэр зыщыхъурэ районхэм тагъакІо, къэлэ шъхьаІэми ІэпыІэгъу ищыкІагъэ зыхъукІэ тыкъыдэнэ. Маршрутэу тиІэм елъытыгъэу ІофшІэныр тэгъэпсы. ГущыІэм пае, къэлэ кІоцІым анахьэу тынаІэ зытедгъэтырэр — лъэсрыкІохэм, машинэхэм шапхъэхэр амыукъонхэр, апчхэр гъэушІуцІыгъэхэмэ, нэфрыгъуазэхэм зэращызекІохэрэр. Гъогушхохэм тызатехьэкІэ — псынкІэ зекІоныр, гъогу тамыгъэхэм зэрарыгъуазэхэрэр. Ащ дакІоу, Іофтхьэбзэ гъэнэфагъэу тиведомствэ зэхищэхэрэм — «Ешъогъэ водитель», «КІэлэцІыкІу тІысыпІэр», «Такси», «Щынэгъончъэ бгырыпхыр», зыфиІохэрэм, нэмыкІхэми япхыгъэу Іоф тэшІэ.

Гъогу патруль къулыкъум иІофышІэ шэн гъэнэфагъэхэр хэлъынхэу щыт. АпэрапшІэу Станислав къыхигъэщыгъэр ар психологэу зэрэщытын фаер ары. Сыда пІомэ шэн зэфэшъхьафыбэ зыхэлъ цІыфхэм аІокІэх, нэбгырэ пэпчъ екІолІэкІэ гъэнэфагъэ къыфэбгъотынэу щыт. ЦІыфэу къэбгъэуцугъэр анахь губжыгъэми, упэгушІуатэзэ, хэукъоныгъэу зэрихьагъэр гурыбгъэІощт. Красновым зэрилъытэрэмкІэ, ІофшІэным угукІэ уфэщагъэу, теубытагъэ пхэлъэу, шэн пытэ уиІэу щытмэ, ар къыбдэхъущт.

Гъогум къулыкъур щыпхьыныр зэрэщынагъор хэткІи шъэфэп. Ащи еплъыкІэ гъэнэфагъэ тигущыІэгъу фыриІ.

— Шъыпкъэ, щынэгъо чІыпІэхэми тарыфэу къыхэкІы, тиІофшІэгъубэхэми гъогум апсэ щатыгъ. Ахэр тщыгъупшэхэрэп, яшІэжь тэгъэлъапІэ. КъулыкъушІэм сыдигъуи гушхоныгъэ хэлъэу щытын фае. ШъуашэкІи, ІашэкІи дэгъоу тызэтегъэпсыхьагъ, ау щыІэныгъэм къырыкІощтыр къэшІэгъуае, — къыІуагъ Станислав Красновым.

ЦІыфыр пшъыгъэу ІофышІэ къызикІыжьыкІэ е изыгъэпсэфыгъо уахътэ ыгу къызыщыдищэещтым зигъазэу хабзэ.

— Сэ ащ фэдэу сиІэр сиунагъу, — еІо Станислав. — Сишъхьэгъусэрэ сэрырэ сабыищ зэдэтэпІу. Анахьыжъ шъаор полицием иеджапІэу Краснодар дэтым игъогу-патруль отделение ия 3-рэ курс щеджэ. Ащ къыкІэлъыкІорэ пшъашъэм илъэс 14 ыныбжь, гимназиеу N 5-м чІэс, шъэожъые анахьыкІэм илъэси 4 ыныбжь, ар кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэм макІо.

Илъэс 25-м къыкІоцІ Щытхъу ыкІи рэзэныгъэ тхылъхэмкІэ, медаль зэфэшъхьафхэмкІэ гъогогъу 44-рэ Станислав Красновыр къыхагъэщыгъ.

Я 6 — 7-рэ нэкІубгъохэр къэзыгъэхьазырыгъэр

ІЭШЪЫНЭ Сусан.

Искусствэр, пІуныгъэр

«Мыекъуапэ инэфылъэхэр» мэшІэтых

КІэлэцІыкІу къэшъокІо ансамблэу «Мыекъуапэ инэфылъэхэр» илъэс 30 хъугъэх.

Хэгъэгу ыкІи дунэе фестиваль-зэнэкъокъухэм щытхъуцІэхэр къащыдэзыхыгъэ «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» яюбилей пчыхьэзэхэхьитІу «Налмэсым» и Унэ щыкІуагъ.

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ Къумпыл Мурат «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» къафэгушІуагъ. Культурэм, искусствэм хэхъоныгъэ ашІыным яІахь зэрэхашІыхьэрэм фэшІ рэзэныгъэ тхылъыр ансамблэ цІэрыІом фигъэшъошагъ.

КъыфэгушІуагъэх

Адыгэ Республикэм культурэмкэ иминистрэ игуадзэу Кушъу Светланэ, Мыекъуапэ инароднэ депутатхэм я Совет итхьаматэу Джарымэкъо Азмэт юбилей зэхахьэм къыщыгущыІагъэх, къэшъокІо купым хэтхэм, кІэлэегъаджэхэм, ны-тыхэм къафэгушІуагъэх, «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» щытхъоу къахьырэм хагъэхъонэу афаІуагъ.

Красноярскэ дэт кІэлэцІыкІу Унэу Шъэумэн Хьазрэт ыцІэ зыхьырэм иеджакІохэр, ансамблэр дэгъоу зышІэхэрэр онлайн шІыкІэм тетэу «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» къафэгушІуагъэх, гущыІэ фабэхэр къыфаІуагъэх.

Адыгэ Республикэм, Къэбэртэе-Бэлъкъарым язаслуженнэ артистэу, композиторэу Апэнэс Астемир «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» яныбджэгъушІу, Москва къикІи, концертым орэдхэр къыщиІуагъ.

Адыгэ Республикэм, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым язаслуженнэ артистэу Быштэкъо Азэмат илъэси 10-м нахьыбэрэ «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» къащышъуагъ, «Налмэсым» хэтэу концертхэм ащэуджы.

Азэмат Адыгэ хэкум, шІулъэгъум афэгъэхьыгъэ орэдхэр ыгъэжъынчыгъэх.

Концертыр

Къэралыгъо телерадиокомпаниеу «Адыгеим» ижурналистэу Беданыкъо Замирэ пчыхьэзэхахьэхэр зэрищагъэх. Ащ зэрэхигъэунэфыкІыгъэу, «Мыекъуапэ инэфылъэхэр» Адыгэ Республикэм имызакъоу, Урысыем, ІэкІыб хэгъэгухэм ащашІэ. Ансамблэм щагъэсагъэхэм ащыщхэр дунаим щыцІэрыІо «Налмэсым» къыщэшъох, Адыгеим щытхъур къыфахьы.

— ЗэкІэ дгъасэхэрэр къэшъуакІо зэрэмыхъущтхэр тэшІэ, — къытиІуагъ «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» яхудожественнэ пащэу Нэныжъ Айдэмыр. — Сыд фэдэ сэнэхьат къыхахыщтми, цІыфышІу хъунхэу, хэгъэгум дэгъоу щыпсэунхэу тыфай.

КІэлэцІыкІу-ныбжьыкІэ ансамблэу «Абрекхэр», художественнэ пащэр ТхьакІумэщэ Налбек, «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» къафэгушІуагъ, лъэпкъ къэшъо дахэ къыгъэлъэгъуагъ.

Къашъохэр дахэх

«Мыекъуапэ инэфылъэхэм» къашъоу къашІырэр бэ. Лъэпкъ фольклорым, искусствэм, тарихъым ахэр къыхэхыгъэх. «ЗэфакІу», «Удж», «Лъэпэрышъу», «КъушъхьэчІэс къашъу», «Си Адыгей», «НыбжьыкІэ къашъу», «Ислъамый», фэшъхьафхэри гум рехьых. КІэу агъэуцугъэхэм ащыщых «Зыгъэлъатэр», «Абхъаз къашъор», «Оркъ къашъор», нэмыкІхэри. Шъонтырпаохэм яІэпэІэсэныгъэ къызыщагъэлъэгъуагъэу тызэплъыгъэри ансамблэм кІэу къыхэхьагъэхэм ахэтэлъытэ.

КъэшъокІуи 160-м нахьыбэ зыхэлэжьэгъэ концертым хэта къахэбгъэщыщтыр? Теунэ Амин, Бахъукъо Амир, Быжь Эльдар, Хьакъуй Ислъам, Ожъ Динарэ, Хьакъуй Даринэ, Анастасия Татарницевам, нэмыкІхэу къашъохэр къэзышІыхэрэм пчыхьэзэхахьэр къагъэдэхагъ.

Къэбэртэе-Бэлъкъарым изаслуженнэ артистэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Нэныжъ Айдэмыр ІэпыІэгъу къыфэхъухэрэ Къулэ Мурадин, Нэныжъ Амир, Алыбэрд Мурат тафэраз, къэшъуакІохэр дэгъоу агъасэх. Шъуашэхэм ягъэхьазырын Іоф дэзышІэрэ Мышъэ Фатимэ ишІушІагъи къыхэтэгъэщы.

— Шъэумэн Хьазрэт къэшъокІуи 110-мэ сомэ миллионитІу къаритыгъ, гъэзетымкІи «тхьауегъэпсэу» етІожьы тшІоигъу, — къытиІуагъ Нэныжъ Айдэмыр. — Адыгэ Республикэм и Парламент идепутатэу Пэнэшъу Къэплъан спонсор ІэпыІэгъу къытитыгъ. ЗэкІэ ІэпыІэгъу къытфэхъугъэхэм, лъэпкъ искусствэм хэхъоныгъэ ышІынымкІэ зишІуагъэ къытэкІыхэрэм, ны-тыхэм тафэраз.

Адыгэ ашугэу Теуцожь Цыгъо июбилей медаль Нэныжъ Айдэмыр къызэрэфагъэшъошагъэр тигуапэу къыхэтэгъэщы.

Концертым урысхэр, адыгэхэр, ермэлхэр, Тыркуем къикІыгъэхэр, фэшъхьафхэри еплъыгъэх. КъэшъуакІохэм яшъуашэхэр къэшІэтыхэзэ дахэу зэрэуджыгъэхэм тигъэгушхуагъ. «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» языгъэпсэфыгъо уахътэ ыуж Адыгэ Республикэм имэфэкІ зэхахьэхэм зафигъэхьазырыщт.

Шъопсэу, тилъапІэхэу «Мыекъуапэ инэфылъэхэр»! Шъуикъашъохэм лъэпкъхэр зэфащэ, искусствэр лъагэу аІэты.

ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыІэр: 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79,
Редакциям авторхэм къаІихырэр А4-кІэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкІэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахь цІыкІунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакциям зэкІегъэкІожьых.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр: Урысые Федерациям хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъыІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

ЗэкІэмкІи пчъагъэр 4518
Индексхэр П 4326 П 3816
Зак. 1321

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр
Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьаІэр
Дэрбэ Т. И.

ПшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр
ЖакІэмыкъо А. З.